

६. चलनवाढ / भाववाढ / चलन कुशवटा / रिफती

व्याख्या :- [चलनवाढ]

- १) कालवर्न :- आत्माधिक मुद्रा भाव्यंत कमी करतुवा पाठलाग करतो.
- २) फाऊचर :- मुद्रेचे मुख्य घटते / करतुच्या किंमती वाढतात.
- ३) चेमेर :- वस्तु व सेवा यांच्या समाणपेक्षा मुद्रेचे समाण जास्त असते.
- ४) सामान्य :- वस्तु व सेवांच्या किंमत पातळीवर होणारी वाढ.

● किंमत : पेशांमध्ये व्यक्त केलेले मुख्य

● मुख्य : पैसे दिल्यावर मिळणारी वस्तु म्हणजे मुख्य होय.

किंमत ↑ मुख्य ↓
↓ ↑

(व्यस्त समाण)

पेशाचा ↑ किंमत ↓
पुशवडा ↓

(सम समाण)

चलनवाढ / भाववाढ	चलनघट / भावघट
- वस्तु आणि सेवात समाणपेक्षा जास्त वाढ - पेशाचा पुशवडा जास्त - व्याजदर कमी - ग्राहकाची खरेदी शक्ती ↓ - रोजगार वाढतो - उपभोग कमी होतो - शहणीमान ↓	- समाणपेक्षा जास्त घट - पेशाचा पुशवडा कमी - व्याजदर जास्त - ग्राहकाची खरेदी शक्ती - बेरोजगारी (↑) - उपभोग वाढतो - शहणीमान ↑

● भाववाढीचे प्रकार :

भाववाढीचे प्रकार

केस व्याप्ती

आकारानुसार

चलनवाढीच्या दरांनुसार

१) मुद्रारिफती

१) साधारण रिफती

१) शंगणारी

२) वस्तुश्रिकती

२) विशाल रिफती

२) चालवारी

३) धाववारी / पळवारी

४) बेशुमार / क्षतिरिक्त

- 1) मुद्रास्थिती :- पेशाच्या पुरवठा फार वाढतो. वस्तूच्या किंमती वाढतात.
- 2) वस्तुस्थिती :- मुद्रा पुरवठा वाढत नाही तरीही वस्तूच्या किंमती वाढतात.
- 3) साधारण भाववाद :- दम्यादम्याने छमी प्रमाणात किंमत वाढते.
- ग्राहकांना परवडणारी भाववाद.
- 4) विशाल भाववाद :- अचानक / भरमसाठ पेशाने होणारी भाववाद.
- देशाला न परवडणारी भाववाद

(कारण :- उत्पादन / शेजगार वाढत नाही फक्त किंमत वाढते)

भाववाद	दर	देश	RBI धोरण	व्याजदर
1) शैंगणारी	3 %	मरिक्सनशील	स्थिर स्वस्त	स्थिर छमी
2) चालणारी	3 ते 10 %	विकसनशील	मरिक्सन स्थिर	स्थिर
3) धावणारी	10 ते 20 %	विकसीत	मरिक्सन	वाढते
4) बेसुमार	20 % ↑	कोवत्याही देशाला नाही	मरिक्सन	अपजस्त वाढते

- ❁ मुद्रा अवस्थिती :- किंमतीत सातत्याने घट (मँदी) (शैंगणारी भाववाद)
- ❁ मुद्रा स्थिती :- भरभारत / पुनरुत्थान / मरिक्सनस्थिती सुधारू शकते. (चालणारी भाववाद)
- ❁ मुद्रा अपस्थिती :- किंमती सतत वाढणे (तेजी) (धावणारी भाववाद)
- ❁ मुद्रा अवधान :- फक्त किंमत वाढते बाकी सर्व स्थिर असते / शुन्य अवस्था

७) भाववाढीच्या मापन पद्धती :-

1] WPI [Wholesale price Index] (1942)

(घाऊक किंमत निर्देशांक)

लक्षात :- वस्तूच्या घाऊक किंमतीची साधारण पातळी दर्शविणाऱ्या निर्देशांकांस घाऊक किंमत निर्देशांक म्हणतात.

प्रो. अभिजित जैन समिती :-

(२००५) शिफारीनुसार, (14 Sep 2016) - (२००४-०५) आधारभूत वर्षावर (WPI = ६७६ वस्तूंच्या घाऊक किंमतीवरून काढला जातो).

डॉ. सोमिंत घोषरी (२०१२) (कार्यगट)

यांच्या शिफारीनुसार - (एप्रिल - २०११) (आधारभूत वर्ष - २०११-१२)

697 वस्तू

	साथमिक वस्तू	इंधन	उत्पादित वस्तू
वस्तू	117	16	564
सारांश	22.62%	13.15%	64.23%

• WPI पूर्वी दर आढवण्याला काढला जायचा आता (महिन्याला) काढतात.

* जाहीर :- (वाणिज्य व आर्थिक सल्लागार).

(Year on Year method)

only (वस्तूंच्या किंमतीचा समावेश)

2] CPI (Consumer price Index - ग्राहक किंमत निर्देशांक) (२०११)

• वस्तूच्या छिऱ्कोळ किंमतीवरून काढला जातो.

• वस्तू व सेवा समावेश

• month on month method used for Inflation rate.

- 1) CPI-IW (Industrial Workers)
- 2) CPI-AL (Agricultural Labourers)
- 3) CPI-PL (Peasants Labourers)
- 4) CPI-UNME (Urban Non-Manual Employees)

माकडेवारी आमल्युरे
(मिगल) थांथाकुडुन
सुकाशित व संकुलित
केली जाते.

(हा निर्देशांक (CSO) माफत सुकाशित केला जातो)

- * CPI (R) = 448 (R-rural) → किंमत संकुलन NBSO करते.
- * CPI (U) = 460 (U-urban) → किंमतीचे संकुलन टपाला जाते होते.
- * CPI (Combined) = दोन्ही एकत्रीत काढले जाते.
(Jan 2015 पासून - 2012 आधारभूत वर्ष)

* निर्देशांकचे प्रकार.

- 1) साधा निर्देशांक :- सर्व वस्तूंना समान महत्त्व.
- 2) भारांकित निर्देशांक :- विशिष्ट वस्तूंना जास्त महत्त्व - (भारतात वापर)

* भाववाढीची फारणे :-

सांगणीतानुसृत भाववाढ

अर्थदातानुसृत भाववाढ

- 1) शासकीय अर्थातील वाढ.
- 2) RBI चे स्वस्त मोडिफि होरा
- 3) शासनाच्या कुरविषयक सवलती
- 4) परकीय ऊर्जामधील वाढ
- 5) तुट्टीचा अर्थभरण
- 6) काळापेसा
- 7) समांतर अर्थव्यवस्था
- 8) आगणी अर्थातील वाढ
- 9) RBI चलनमिती.

- 1) अपुरी औद्योगिक वाढ
- 2) अपुर्या पायाभूत सुविधा.
- 3) प्रदुचक्रात झालेले बदल.
- 4) उत्पादन घटकाची दुर्मिळता
- 5) नैसर्गिक आपत्ती.
- 6) सोडवणी / सहेवाजी
- 7) घटत्या फलाचा नियम.
- 8) एकांगी उत्पादन
- 9) भागास तंत्रज्ञान.

* भाववाढीचे परिणाम.

अनुकूल / चांगले

प्रतिकूल / वाईट

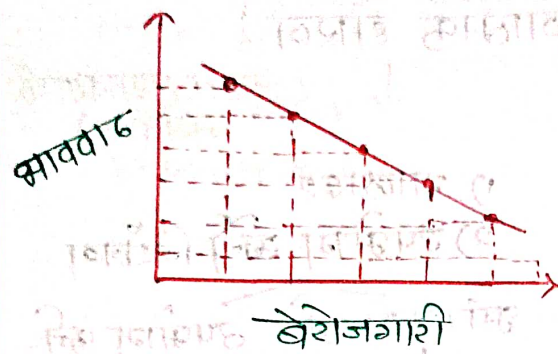
- 1) उत्पादन
- 2) रोजगार
- 3) रोजगारभार
- 4) उत्पादक वर्ग
- 5) प्रदुषण
- 6) आर्थिक विकास
- 7) कुरदाता

- 1) उत्पन्न व संपत्तीचे वितरण
- 2) डेवीदार ग्राहक
- 3) भावकार
- 4) परकीय व्यापार
- 5) ग्राहकांचे अपभोग
- 6) ग्राहकांची बचत
- 7) घनको.

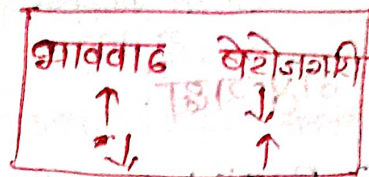
❶ विल्यम फिशर वक्र :-

- 1) भाववाढ
 - 2) बेरोजगारी
 - 3) only for अल्पकालीन वस्तु किंमती आणि
- कारण दीर्घकालात किंमती स्थिर असतात.

चित्र :- विल्यम फिशर

व्यस्त प्रमाण

व्यापारचक्र :- (तेजी & मंदी) (नैसर्गिक चक्र).

- **मंदी :-** भावघट असताना वस्तुच्या किंमती कमी होणे.
- **तेजी :-** भाववाढ असताना वस्तुच्या किंमतीत वाढ होणे.

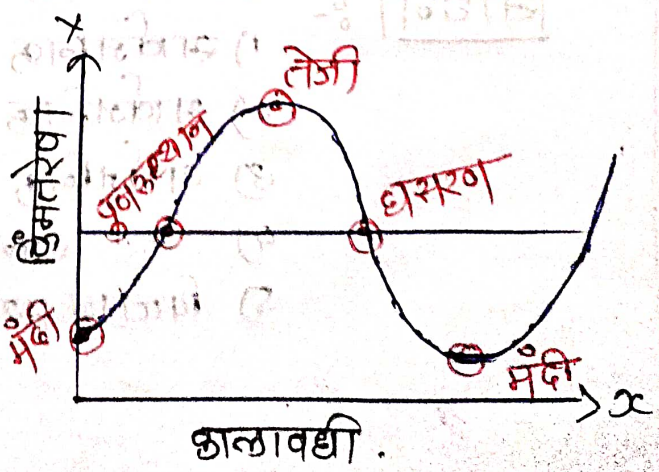
→ **लॉर्ड केन्स - (The General Theory of Employment Interest & money - 1936)**

- दर 10 वर्षांना असे बदल घडून येतात.
- विकसीत देशात $\uparrow$, विकसनशील देशात $\downarrow$, बदल दाखवतात.

❶ व्यापारचक्राचा क्रम :-

- ❶ मंदी $\rightarrow$ पुनरुत्थान $\rightarrow$ तेजी $\rightarrow$ घसरण.
- ❶ मुद्रा अवस्थिती $\rightarrow$ मुद्रा अस्थिरता $\rightarrow$ मुद्रा अपस्थिती $\rightarrow$ मुद्रा अचूकता.
- मंदी = सरासरी $\uparrow$, गुंतवणुकी $\uparrow$, किंमती $\uparrow$, कसबलत, $\therefore$ मंदी $\downarrow$.

मंदी	तेजी
पेसा $\uparrow$ (RBI)	पेसा $\downarrow$ (RBI)
व्याजदर $\downarrow$	व्याजदर $\uparrow$
सरकार गुंतवणुकी $\uparrow$	सरकार गुंतवणुकी $\downarrow$
उर $\downarrow$	उर $\uparrow$
किंमती $\downarrow$	किंमती $\uparrow$

भाववादीचे नियंत्रण :-

भाववाद नियंत्रणाचे कार्ये शासनाचे आहेत.

(Milton Friedman) **(RBI) मोद्रिक धोरण** (monetary policy)

सैद्धांतिक धोरण

(जास्त प्रभावशाली असतात)

गुणात्मक धोरण

(जास्त प्रभावशाली नसतात)

प्रत्यक्ष

अप्रत्यक्ष

• **CRR**

1) Bank Rate - दिव्याजदर.

• **SLR**

2) Repo Rate - अल्प व्याजदर
3) Reverse Rate

(Statutory 4) OMO (Open Market Operations) (1 से 56 दिवस का use)

5) MSF (24 Hour)

6) Base Rate

1) बालादर

2) उपभोग अर्थ नियंत्रण

मांडणी करी उपभोग करी

Bank हे ↑ हे वाढू नये

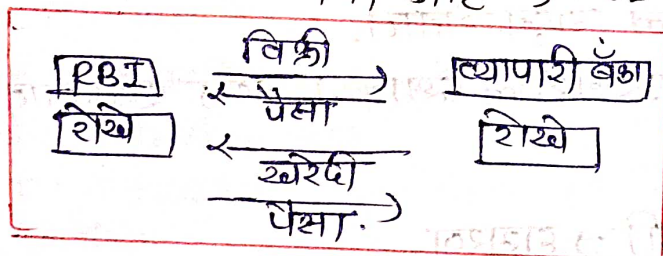
3) कर्जाचे रेखिंग

4) तारण यादी

5) नैतिक समजावणी

● भाववाद → पैसा कमी करायचा आहे → RBI शेके विक्री करेल.

● भावघट → पैसा वाढायचा आहे → RBI शेके खरेदी करेल.

• स्वस्त धोरण = भावघट

• महाग धोरण = भाववाद

राजकोषिय धोरण

साधने :-

1) सार्वजनिक उत्पन्न

2) सार्वजनिक खर्च

3) सार्वजनिक कर्ज

4) कर रचना

5) वित्तीय प्रशासन

આપક / વિસ્તારિત રાજકોષીય ઘોરણ	અંકુચિત ઘોરણ
(ભાવઘટ અસતે)	(ભાવવાદ અસતે)
૧) મંદી અસતાના જાદીર	૧) તેજી અસતાના જાદીર.
૨) ભાવઘટ અવસ્થેત.	૨) ભાવવાદ અવસ્થેત.
૩) પૈશોનિ મુલ્ય જાસ્ત	૩) પૈશોનિ મુલ્ય કુમી.
૪) સાર્વજનિક અર્થ વાદ	૪) સાર્વજનિક અર્થ કુમી
૫) કર અવલત.	૫) કર વાદ.
૬) કર્જ વાદવેલ.	૬) કર્જ કુમી ઘેડલ.
૭) ઉત્પન્નાત ઘટ	૮) અચ્છર ઉત્પન્ન વાદવેલ.

મંદી કાલાત અધિક હામાવશાલી → રાજકોષીય ઘોરણ.